

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

AVRUPA İNSAN HAKLARI MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KABUL EDİLEBİLİRLİK HAKKINDA KARAR

Başvuru no. 37866/18

Hüseyin UZUN/Türkiye

Başkan

Jon Fridrik Kjølbro,

Hakimler

Marko Bošnjak,

Valeriu Grițco,

Egidijus Kūris,

Darian Pavli,

Saadet Yüksel,

Peeter Roosma,

ve *Bölüm Yazı İşleri Müdürü* Stanley Naismith'in katılımıyla 10 Kasım 2020 tarihinde Daire olarak toplanan Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (İkinci Bölüm),

16 Mart 2018 tarihinde yapılan yukarıdaki başvuruları dikkate alarak, Davalı Hükümet tarafından ibraz edilen görüşleri ve bu görüşlere karşılık olarak başvuranlar tarafından ibraz edilen görüşleri dikkate alarak gerçekleştirdiği müzakereler neticesinde, aşağıdaki kararı vermiştir:

© T.C. Adalet Bakanlığı, 2020. Bu gayriresmî çeviri, Adalet Bakanlığı, İnsan Hakları Dairesi Başkanlığı tarafından yapılmış olup, Mahkeme açısından bağlayıcılığı bulunmamaktadır. Bu çeviri, davanın adının tam olarak belirtilmiş olması ve yukarıdaki telif hakkı bilgisiyle beraber olması koşulu ile Adalet Bakanlığı, İnsan Hakları Dairesi Başkanlığına atıfta bulunmak suretiyle ticari olmayan amaçlarla alıntılanabilir.

OLAY VE OLGULAR

1. Başvuran Hüseyin Uzun, 1971 doğumlu bir Türk vatandaşı olup, Burdur Cezaevinde tutuklu bulunmaktadır. Başvuran, Mahkeme önünde, Denizli Barosuna kayıtlı Avukat Z. Kiraz Karaoğlu tarafından temsil edilmiştir. Türk Hükümeti (“Hükümet”), kendi temsilcisi tarafından temsil edilmiştir.

Davanın Koşulları

2. Davaya ilişkin olaylar, tarafların ibraz ettiği şekliyle aşağıdaki gibi özetlenebilir.

3. Başvuran, 2013 yılından beri Anadolu Üniversitesinin uzaktan eğitim programına Kamu Yönetimi alanında lisans derecesi almak üzere kayıtlıdır.

4. 20 Temmuz 2016 tarihinde olağanüstü hal ilan edilmiştir. Olağanüstü hal sırasında, Anayasanın 121. maddesi uyarınca birçok Karar Hükmünde Kararname çıkartılmıştır. Söz konusu kararnamelerden biri olan 677 sayılı Kararname, 22 Kasım 2016 tarihinde yayınlamış ve terör suçuyla bağlantılı olarak tutuklanan veya hüküm giyen kişilerin her türlü sınava girmesini yasaklamıştır.

5. Başvuran, 2 Ağustos 2016 tarihinde, FETÖ/PDY (Fetullahçı Terör Örgütü/Paralel Devlet Yapılanması) örgütüne üye olma şüphesiyle tutuklanmıştır.

6. Cezaevi yetkilileri, 23 Kasım 2016 tarihinde, başvurana 677 sayılı Kararnamenin bir nüshasını göndermiş ve başvurana, Kararnamenin 4. maddesi uyarınca, olağanüstü hal sırasında ve tutukluluk süresi boyunca üniversite sınavlarına giremeyeceği konusunda bilgilendirmiştir.

7. Başvuran, 22 Aralık 2016 tarihinde, Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunmuştur. Başvuran, 677 sayılı Kararname ile getirilen yasağın eğitim hakkını ihlal ettiğini ileri sürmüştür.

8. Anayasa Mahkemesi, 18 Haziran 2018 tarihinde, söz konusu başvuruyu açıkça dayanaktan yoksun olduğu gerekçesiyle reddetmiştir. Anayasa Mahkemesi, başvuranın sınavlarına girmesine izin verilmemesinin eğitim hakkına müdahale teşkil ettiğine, söz konusu müdahalenin 7083 sayılı Kanun kapsamında 677 sayılı Kararnamenin 4. maddesine dayandığına ve cezaevinde disiplini ve güvenliği sağlamaya yönelik meşru bir amaç taşıdığına hükmetmiştir. İçtihadı açıkladıktan sonra, mahkeme, darbe teşebbüsünün ardından, terör suçu işlemekle suçlanan birçok kişinin tutuklandığını ve/veya söz konusu suçlardan suçlu bulduklarını ve aynı zamanda, güvenliği ve mahkumların korunmasını sağlamakla yükümlü cezaevi çalışanlarının sayısının dikkate değer bir şekilde azaldığını belirtmiştir. Anayasa Mahkemesine göre, söz konusu koşullar ve *Mehmet Ali Eneze* davasındaki kararı (bk. aşağıda 13-19 paragraflar) dikkate alındığında, başvuranın eğitim hakkına getirilen söz konusu kısıtlamanın demokratik bir toplumda gerekli olmadığı iddia edilemez. Sonuç olarak, Anayasa Mahkemesi, kısıtlamayla amaçlananlar ve başvuranın çalışmalarına devam etmedeki yararı arasında adil bir denge kurulduğuna karar verilmiştir.

9. 18 Temmuz 2018 tarihinde olağanüstü hal kaldırıldıktan sonra, başvuran üniversiteye tekrar kaydolmuş ve sınavlarına girmiştir. Başvuran, hala öğrencidir ve lisans programının 8. dönemine kayıtlıdır.

İlgili iç hukuk ve uygulama

10. Anayasa'nın 42. maddesi aşağıdaki gibidir:

“Kimse, eğitim ve öğrenim hakkından yoksun bırakılamaz. Öğrenim hakkının kapsamı kanunla tespit edilir ve düzenlenir.

....”

11. 31 Ekim 2016 tarihinde Kabul edilen ve 22 Kasım 2016 tarihinde Resmi Gazetede yayınlanan 677 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin 4. maddesi aşağıdaki gibidir:

UZUN/TÜRKİYE KARARI

“Sınavlara İlişkin Tedbirler

Terör örgütü üyeliği veya bu örgütlerin faaliyeti çerçevesinde işlenen suçlar sebebiyle tutuklu veya hükümlü olarak ceza infaz kurumunda bulunanlar, olağanüstü halin devamı ve kurumda barındırıldıkları süre zarfında, ülke genelinde uygulanan merkezi sınavlar ile örgün veya yaygın her türlü eğitim ve öğretim kurumları ile kamu kurum ve kuruluşları tarafından ceza infaz kurumu içinde veya dışında yapılan ya da yaptırılan sınavlara giremezler.”

12. 677 sayılı Kararnamenin 4. maddesinin içeriği, 6 Şubat 2018 tarihinde kabul edilen ve 8 Mart 2018 tarihli Resmi Gazetede yayınlanan 7083 sayılı Kanunun (677 sayılı Kararnameyi onaylayan Kanun) kapsamına alınmıştır.

677 Sayılı Kararnamenin uygulanmasına ilişkin Anayasa Mahkemesi kararı

13. Anayasa Mahkemesi 23 Mayıs 2018 tarihinde bir bireysel başvuruya ilişkin karar vermiştir (*Mehmet Ali Eneze* davası, başvuru no. 2017/35352). Hizbullah terör örgütü üyeliği nedeniyle Eneze hakkında verilen hapis cezası infaz edilmektedir ve Eneze, İstanbul Üniversitesinin uzaktan eğitim programına kayıtlıdır. Eneze, üniversite sınavlarına girmek için izin talep etmiş ancak söz konusu talep 677 sayılı Kararnamenin 4. maddesine dayanılarak reddedilmiştir.

14. Anayasa Mahkemesi, kararında, Mahkeme'nin mahkumların eğitim hakkına ilişkin içtihadını detaylı olarak açıklamıştır. Daha sonra, Anayasa Mahkemesi, önündeki davanın koşullarını incelemiş ve Eneze'nin üniversite sınavlarına girememesinin gerçekte eğitim hakkına müdahale teşkil ettiğine hükmetmiştir. Söz konusu müdahalenin, 7083 sayılı Kanun kapsamına alınan 677 sayılı Kararnamenin 4. maddesine dayandığı belirtilmiştir. İzlenen meşru amaca ilişkin olarak, mahkeme, Anayasa'da eğitim hakkının kısıtlanmasının gerekçesi olarak dayanılabilecek meşru amaçların kapsamlı bir şekilde sıralanmadığını belirlemiştir. Anayasa Mahkemesi, Anayasa'nın 13. maddesinde belirtilen genel ilkelere uygun olarak, Devlet'in neyin meşru bir

amaç teşkil edeceğini belirleme konusunda geniş bir takdir yetkisi bulunduğuna işaret etmiştir. Anayasa Mahkemesi, terör suçuyla bağlantılı olarak tutuklanan başvuranın, cezaevlerinde disiplinin ve güvenliğin sağlanması amacıyla olağanüstü hal sırasında sınavlara girme olanağından mahrum bırakılmasının etkili bir şekilde meşru bir amaç izlediği görüşündedir.

15. Anayasa Mahkemesi, daha sonra, söz konusu müdahalenin demokratik bir toplumda gerekli olup olmadığını ve orantılı olup olmadığını incelemiştir. Anayasa Mahkemesi, eğitim hakkının Anayasa tarafından korunduğunu hatırlatmış ve eğitimin bir kamu hizmeti olarak mahiyetini ve önemini vurgulamıştır. Anayasa Mahkemesi, eğitim hakkının, doğası gereği, düzenlemeye tabi olduğunu, Devlet'in bu alanda belirli bir takdir hakkının olduğunu ve söz konusu eğitim seviyesinin yüksek olduğu göz önüne alındığında bu takdir hakkının çok daha geniş olacağını eklemiştir.

16. Ayrıca, Anayasa Mahkemesi, mahkumiyetin doğal ve kaçınılmaz sonuçlarını dikkate almanın gerekliliğini vurgulamıştır. Anayasa Mahkemesi, mahkumların genel bir şekilde temel hak ve özgürlüklerden faydalanmaya devam etmelerine rağmen, hak ve özgürlüklerinin cezaevi dışında özgürce yaşayan insanlarınki kadar geniş olduğunun düşünülmemeyeceğini belirtmiştir. Sonuç olarak, mahkeme, mahkumların hak ve özgürlüklerinin cezaevlerinin fonksiyonlarının kapsamında kısıtlanabileceği ve bu değerlendirmelerin eğitim hakkı için de geçerli olduğu görüşündedir.

17. Ek olarak, Anayasa Mahkemesi, Kararname'nin 4. maddesi uyarınca getirilen yasağı açıklamak için, darbe teşebbüsüne ve takip eden gelişmelere ilişkin bazı bilgilerin verilmesi gerektiğine hükmetmiştir. Bu nedenle, mahkeme, darbe teşebbüsü sonrası, FETÖ örgütüne üye olmakla veya söz konusu örgütle bağlantılı olmakla suçlanan çok sayıda kişi hakkında adli soruşturma başlatıldığını; söz konusu soruşturmanın kapsamında, genel olarak silahlı kuvvetlerde, kolluk kuvvetlerinde ve adalet sisteminde görevli olanlar olmak üzere bir çok devlet memurunun ve sivilin yakalandığını ve

göz altına alındığını; son olarak, gerekli hallerde tutukluları korumakla görevlendirilebilen çok sayıda polis memurunun yanı sıra hükümlülerin güvenliğini ve korunmasını sağlamakla yükümlü çok sayıda cezaevi çalışanın ve jandarma personelinin terör örgütleriyle olan bağlantıları nedeniyle meslekten çıkartıldıklarını veya ihraç edildiklerini belirtmiştir.

18. Anayasa Mahkemesi, ayrıca, Eneze'ye suçlandığı suça dayanılarak bir kısıtlama uygulandığına ve söz konusu kısıtlamanın amacının terör suçlarıyla bağlantılı olarak tutuklanan veya mahkum edilen kişilerin toplanabileceği bir durumu engelleyerek cezaevinde disiplini ve güvenliğini sağlamak olduğuna işaret etmiştir. Anayasa Mahkemesi, söz konusu mahkumların veya disipline karşı tehdit oluşturan mahkumların toplu olarak belirli faaliyetlere katılmalarını önleme gerekliliğini kabul etmiştir. Eğitim faaliyeti gerçekleştirmenin kurumsal karmaşıklığı ve giderleri, darbe teşebbüsü sonrası terör suçlarıyla bağlantılı tutuklu ve hükümlülerin çok sayıda olması ve mahkumların güvenliğinden ve korunmasından sorumlu personelin sayısındaki önemli azalma dikkate alındığında, söz konusu müdahalenin demokratik bir toplumda gerekli olmadığını iddia edilemeyeceği görüşündedir.

19. Anayasa Mahkemesi, söz konusu tedbirin orantılılığını değerlendirirken, ilgili kısıtlamanın yalnızca olağanüstü hal döneminde ve hapis cezasının infazı sırasında uygulandığının göz önüne alınmasının uygun olduğunu eklemiştir. Ayrıca, Eneze'nin kayıtlı olduğu eğitim programını geçerli hale getirecek derecenin belirli bir süre içinde elde edilmesi gerektiğini öne sürmediği dikkate alındığında, Anayasa Mahkemesi, cezaevlerinde güvenliğin ve disiplinin sağlanması amacıyla uzaktan eğitime ait bir dersi takip etme imkanına getirilen kısıtlamanın orantılı olduğuna hükmetmiştir. Buna göre, mahkeme, Ezene'nin eğitim hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikayetinin açıkça dayanaktan yoksun olduğu ve bireysel başvurusunun kabul edilemez olarak nitelendirilmesi gerektiği sonucuna varmıştır.

ŞİKAYET

20. Başvuran, Sözleşme'ye Ek 1 No'lu Protokol'ün 2. maddesine dayanarak, 677 sayılı Kararnameyle getirilen yasak nedeniyle üniversite sınavlarına girmesine izin verilmemesinin eğitim hakkını ihlal ettiğini ileri sürmüştür.

HUKUKSAL DEĞERLENDİRME

21. Başvuran, 677 sayılı Kararnameyle getirilen yasak nedeniyle üniversite sınavlarına girememesinin Sözleşme'ye Ek 1 No'lu Protokol'ün 2. maddesini ihlaline yol açtığını iddia etmiştir. Söz konusu madde aşağıdaki gibidir:

“Hiç kimse eğitim hakkından yoksun bırakılamaz. Devlet, eğitim ve öğretim alanında yükleneceği görevlerin yerine getirilmesinde, ana ve babanın bu eğitim ve öğretimin kendi dini ve felsefi inançlarına göre yapılmasını sağlama haklarına saygı gösterir.”

22. Hükümet, olağanüstü hal kaldırıldıktan sonra başvurana üniversite sınavlarına girme izni verilmiş olması nedeniyle başvuranın mağdur statüsüne sahip olmadığı görüşündedir.

23. Hükümet, Mahkeme'yi davayı açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle esastan reddetmeye davet etmiştir. Mahkeme içtihatlarına ve Anayasa Mahkemesi'nin ortaya koyduğu argümanlara dayanarak, Hükümet, ihtilaf konusu kısıtlamanın cezaevlerinde güvenliği ve disiplini sağlamaya ilişkin meşru bir amaç taşıdığını ve demokratik bir toplumda gerekli ve orantılı olduğunu belirtmiştir. Hükümet'e göre, tedbirin orantılılığını değerlendirirken, cezaevlerindeki durumu ve ilgili kısıtlamanın olağanüstü hal süresince geçerli olduğu göz önüne alınmalıdır. Hükümet, başvuranın uzaktan eğitim programı kapsamında derecesini tamamlamak için belirli bir süre sınırına uymak zorunda olmadığını eklemiştir. Son olarak, Hükümet,

olağanüstü hal kaldırıldıktan sonra, başvuranın üniversite kaydını yenilediğini, çalışmalarına tekrar başladığını ve sınavlarına girmeye izinli olduğunu belirtmiştir.

24. Mahkeme, olağanüstü hal yürürlükte olduğu tüm süre boyunca, başvuranın üniversite sınavlarına giremediğini kaydetmektedir. Başvuran, Mahkeme'ye şikayette bulunduğu durumdan kişisel olarak ve doğrudan etkilenmiştir. Yerel mahkemelerin başvuranın eğitim hakkının ihlalini kabul etmemeleri ve tazminata hükmedilmemiş olması durumunda, başvuran iddia edilen ihlalden dolayı “mağdur” olduğunu hala ileri sürebilir. Başvuranın bir kez daha söz konusu sınavlara girebiliyor olması, iddia edilen ihlalin giderildiği anlamına gelmemektedir ve başvuranın “mağdur” statüsünü gidermemektedir. Mahkeme, Hükümet'in bu bağlamdaki itirazının reddedilmesi gerektiğine hükmetmektedir.

25. Mahkeme, mahkumların eğitim hakkına ilişkin genel ilkelerin *Velyo Vele/Bulgaristan* kararında (no. 16032/07, §§ 30-33, AİHM 2014 (alıntılar)) ortaya konulduğunu hatırlatmaktadır. Söz konusu ilkeler aşağıdaki gibidir:

“30. Mahkeme ilk olarak, hukuka uygun verilen tutuklama kararının açıkça Sözleşme'nin 5. maddesi kapsamında olması nedeniyle, mahpusların kişi özgürlüğü dışında genel olarak Sözleşme'yle güvence altına alınan tüm temel hak ve özgürlüklerden yararlanmaya devam ettiklerini vurgular. Örneğin mahpuslar Sözleşme'nin 3. maddesine aykırı olarak kötü muameleye uğramamalı; insanlık dışı ya da aşağılayıcı ceza ya da koşullara tabi kılınmamalıdır; mahpuslar aile yaşamına saygı, ifade özgürlüğü hakkı, dini ibadette bulunma hakkı, 6. madde uyarınca avukata ve mahkemeye etkili erişme hakkı, haberleşmeye saygı hakkı ve evlenme hakkından yararlanmaya devam ederler. Bu diğer haklar üzerindeki her türden sınırlandırma, her ne kadar [bu sınırlandırmalar] güvenliğe ilişkin kaygılarla, bilhassa kaçınılmaz olarak hapsedme koşullarından kaynaklanan suçun ve düzensizliğin önlenmesi ile gerekçelendirilseler de, haklı bir sebebe dayandırılmalıdır (bk. *Hirst / Birleşik Krallık* (no. 2) [BD], no. [74025/01](#), § 69, ECHR 2005-IX, ve bu kararda atıf yapılan davalar; bk. ayrıca *Stummer / Avusturya* [BD], no. [37452/02](#), § 99, AİHM 2011). Yukarıda § 70'de atıf yapılan *Hirst* kararında Mahkeme şöyle devam etmiştir: “bir mahpusun, salt hakkında hüküm verilmesini takiben tutuklanan kişi statüsünde bulunması,

UZUN/TÜRKİYE KARARI

Sözleşme'deki haklarından yoksun kaldığı anlamına gelmez.” Bu ilke, söz konusu dönemde başvuru durumunda olduğu gibi, hüküm giymemiş ve bu sebeple masumiyet karinesinden yararlanması gereken bir kişi için evleviyetle uygulanır. (bk. örneğin, *Laduna / Slovakiya*, no. [31827/02](#), §§ 64 ve 67, AİHM 2011).

31. Eğitim hakkına ilişkin olarak, her ne kadar 1 No'lu Protokol'ün 2. maddesi Sözleşmeci Devlete özel eğitim kurumları kurmak ya da bu kurumlara destek sağlamak yönünde bir yükümlülük getirmese de, bunu gerçekleştiren her devlet, bu kurumlara etkili erişimi sağlama yükümlülüğü altında olacaktır. Diğer bir deyişle, belirli bir tarihte mevcut olan eğitim kurumlarına erişim, 1 No'lu Protokol'ün 2. maddesinin ilk cümlesinde düzenlenen hakka ilişkin bir unsurdur. (bk. “*Belçika'daki eğitimde dillerin kullanımı hakkındaki yasaların bazı yönlerine ilişkin dava*”, 23 Temmuz 1968 tarihli karar, A Serisi no. 6, §§ 3-4; *Ponomyoyi / Bulgaristan*, no. [5335/05](#), § 49, AİHM 2011; ve *Catan ve Diğerleri / Moldova Cumhuriyeti ve Rusya* [BD], no. [43370/04](#), [8252/05](#) ve [18454/06](#), § 137, AİHM 2012 (alıntılar)). Bu hüküm ilk, orta öğretim ve eğitimin daha ileri seviyelerine uygulanır. (bk. *Leyla Şahin / Türkiye* [BD], no. [44774/98](#), §§ 134 ve 136, AİHM 2005-XI)

32. Bununla birlikte Mahkeme, olanca önemine rağmen eğitim hakkının mutlak olmadığını ve sınırlamalara konu olabileceğini kabul etmektedir. Hakkın özüne zarar vermedikçe, erişim hakkının “doğası gereği devlet tarafından düzenlenmeyi gerektirmesi nedeniyle” bu sınırlamalara dolaylı olarak cevaz verilmektedir. Getirilen sınırlamaların söz konusu hakkın özüne zarar verecek ve etkililiğini ortadan kaldıracak ölçüde kullanımını engellememesini temin etmek için Mahkeme, bu sınırlamaların öngörülebilir olduğundan ve meşru bir amacı izlediğinden tatmin olmalıdır. Bununla birlikte Sözleşme'nin 8 ila 11. maddeleri bakımından izlediği tutumun aksine Mahkeme, 1 No'lu Protokol'ün 2. maddesi bakımından sınırlı sayıda meşru sebeplerin sayıldığı bir listeye bağlı değildir. Bunun yanı sıra bir sınırlama, ancak eğer kullanılan araçlarla ulaşılması hedeflenen amaç arasında makul bir orantılılık ilişkisi varsa 1 No'lu Protokol'ün 2. maddesiyle uyumlu olacaktır. Her ne kadar Sözleşme gerekliliklerinin yerine getirilip getirilmediğine ilişkin son kararı verme yetkisi Mahkeme'nin olsa da, Sözleşmeci Devletler bu alanda belirli bir takdir marjına sahiptirler. (bk. yukarıda atıf yapılan *Catan*, § 140, ve bu kararda atıf yapılan kararlar).

33. Yetkililerin ayırabileceği kaynağın kaçınılmaz biçimde sınırlı olması nedeniyle, eğitimin organize edilmesi karmaşık ve yürütülmesi masraflı bir faaliyet olduğu bir gerçektir. Eğitime erişimin nasıl düzenleneceğine karar verirken devletin, bir yandan

UZUN/TÜRKİYE KARARI

kendi yetki alanındaki bireylerin eğitim ihtiyaçları ile bu ihtiyaçların karşılanması için var olan sınırlı imkanlar arasında bir denge kurması gerektiği de bir gerçektir. Bununla birlikte Mahkeme eğitimin, diğer bazı kamu hizmetlerinden farklı olarak doğrudan Sözleşme koruması altında bulunan bir hak olduğu gerçeğini de görmezden gelemez. Aynı zamanda eğitim, sadece ondan yararlananların fayda sağladığı değil, daha geniş toplumsal işlevlere de sahip olan bir kamu hizmetidir. Şüphesiz Mahkeme daha önce demokratik bir toplumda eğitim hakkının insan haklarının ilerlemesi için elzem olduğunu, ...[ve] bunun için asli bir rol oynadığını...” vurgulama fırsatı bulmuştur. (bk. *farklılıklarla birlikte, Ponomaryovi / Bulgaristan*, no. [5335/05](#), § 55, AİHM 2011).

34. ... 1 No’lu Protokol’ün 2. maddesi her ne kadar cezaevinde her koşulda eğitim sunma yönünde bir pozitif yükümlülük doğurmasa da, bu imkanın bulunduğu hallerde, keyfi ve makul olmayan sınırlamalara konu olmaması gerekir.”

26. Mahkeme, ilk olarak, uygulanan kısıtlamanın 1 No’lu Protokol’ün 2. maddesi uyarınca gerekçeli olup olmadığını belirlemelidir. İlgili kısıtlama söz konusu hüküm uyarınca gerekçelendirilmiş ise, derogasyonun geçerli olup olmadığını belirlemeye gerek olmayacaktır (bk. *A. ve Diğerleri / Birleşik Krallık [BD]*, no. 3455/05, § 161, AİHM 2009).

27. Mevcut davada, Mahkeme, başvuranın şikayetinin uzaktan eğitim kapsamındaki üniversite bölümünü tutulduğu cezaevinden takip edemeyişine ilişkin olduğunu belirtmektedir. Yukarıda belirtildiği gibi, daha önceden var olan eğitim kurumlarına erişim hakkı Sözleşme’ye Ek 1 No’lu Protokol’ün 2. maddesi kapsamına girmektedir. Başvuranın üniversite sınavlarına girmesinin yasaklanmasının 1 No’lu Protokol’ün 2. maddesinde güvence altına alınan eğitim hakkına müdahale teşkil ettiği konusunda taraflar arasında ihtilaf bulunmamaktadır. Bu noktada, söz konusu müdahalenin kanuni bir dayanağı olup olmadığı, meşru bir amaç izleyip izlemediği ve orantılı olup olmadığı belirlenmelidir.

28. Mahkeme, söz konusu kısıtlamanın hukuki dayanağının 7083 sayılı Kanun’un 4. Maddesinin kapsamına alınan 677 sayılı Kararname’nin 4. Maddesi olduğunu kaydetmektedir. Mahkeme, ayrıca, mahkumların hak ve özgürlüklerinin kısıtlanmasının, cezaevi koşullarında kaçınılmaz bir şekilde

ortaya çıkan, özellikle suç ve kargaşanın önlenmesi bağlamında güvenlik nedeniyle gerekçelendirilebileceğini kabul etmiştir (bk. *diğerleri arasında*, yukarıda anılan, *Hirst*, § 69). Mevcut davada, başvuranın bireysel başvurusunu incelerken Anayasa Mahkemesinin, başvurayı etkileyen kısıtlamanın, başvuranın tutulduğu cezaevinde disiplini ve güvenliği sağlama şeklinde meşru bir amaç izlediğine karar vermiştir. Mahkeme, söz konusu tespitlerden farklı bir fikirde olmak için herhangi bir neden görmemekte ve bu nedenle, itiraz edilen kısıtlamanın cezaevinde düzeni ve güvenliği sağlama şeklinde meşru amaçlar izlediğini kabul etmektedir.

29. Mevcut davada, başvuranın eğitim hakkına yapılan müdahalenin “gerekli” olup olmadığını belirlemeye çalışırken, Mahkeme, tutukluluğun normal ve makul gerekliliklerini ve yerel makamlara mahkumların eğitime erişimlerini düzenlemede sağlanan takdir payının genişliğini dikkate alacaktır.

30. Mahkeme, 7083 sayılı Kanun’un 4. maddesi kapsamına alınan 677 sayılı Kararname’nin 4. maddesinin, olağanüstü hal süresince, terör suçlarıyla bağlantılı olarak tutuklanan veya cezası infaz edilmekte olan kişilerin sınavlara girmesini yasakladığını belirtmektedir. Bu bağlamda, Mahkeme, geçici (*ad hoc*) bir yargı kararı olmaksızın mahkumların haklarının kısıtlanması uygulamasının kendi içinde 1 No’lu Protokol’ün 2. maddesinin ihlaline yol açmadığını hatırlatmaktadır (bk. *Scoppola / İtalya (no. 3)* [BD], no. 126/05, § 104, 22 Mayıs 2012). İlgili tedbirin, izlenen meşru amaçlara karşı uygulanma şekli ve kapsamında kaldığı hukuki çerçeve bakımından orantısız olduğuna karar verilmelidir.

31. Mahkeme, ilk olarak, mevcut davadaki kısıtlamanın yalnızca iki yıldan az süren geçici bir tedbir olduğunu kaydetmektedir. Söz konusu hüküm, yalnızca olağanüstü hal süresince kısıtlama getirmiştir. Olağanüstü hal 18 Temmuz 2018 tarihinde kaldırıldığında, söz konusu kısıtlama aynı tarihte kaldırılmış ve başvurana sınavlarına girmesi için izin verilmiştir.

32. Mahkeme, ayrıca, söz konusu yasağın kapsamının dikkate alınmasının yerinde olacağı görüşündedir. Mahkeme, ilgili yasağın otomatik olarak uygulanmasına rağmen, suçlandıkları suçların mahiyeti dikkate alınmaksızın tüm tutuklu ve hükümlülere uygulanan genel bir yasak olmadığını belirtmektedir. Şikayet edilen kısıtlama, terör suçlarıyla bağlantılı olarak tutuklanan veya hüküm giyen kişiler olmak üzere yalnızca belirli bir kategorideki mahkumlara ilişkindir. Bu bağlamda, mevcut dava, cezanın uzunluğundan veya bireysel koşullardan bağımsız olarak yalnızca hapis cezaları infaz edildiği için bir grup kişiyi genel ve otomatik olarak ve ayrımcılık gözetmeksizin etkileyen yasaklara ilişkin davalardan ayrılmalıdır (bk. *karşıt durum*, yukarıda anılan, *Hirst*). Mahkeme'ye göre, daha sonra 7083 sayılı Kanun'un 4. maddesinin kapsamına alınan 677 sayılı Kararname'nin 4. maddesinde, yasama organının söz konusu tedbirin uygulanmasını işlenen suçun mahiyetine bağlı hale getirdiğine işaret edilmektedir (bk. yukarıda anılan, *Scoppola*, § 106).

33. Mahkeme, ayrıca, itiraz edilen kısıtlamanın, Anayasa Mahkemesi tarafından başvuranın dahil olmak üzere birçok bireysel başvuru ve özellikle Eneze davasında alınan emsal karar kapsamında incelendiğini belirtmektedir (bk. başvuranın davasında Anayasa Mahkemesi'nin kararında atıfta bulunduğu yukarıdaki 13-19 paragraflar). Anayasa Mahkemesi, söz konusu tedbirin Anayasa'ya ve Sözleşme'ye uygunluğunu dikkatli bir şekilde incelemiştir. Bu doğrultuda, Anayasa Mahkemesi, incelemesini Mahkeme'nin içtihatlarında belirttiği ilkelere genişçe dayandırmış ve itiraz edilen kısıtlamanın orantılılığını içtihatlarında belirlenen ilkeler ışığında incelemiştir (bk. *karşıt durum*, *Mehmet Reşit Arslan ve Orhan Bingöl / Türkiye*, no. 47121/06 ve 2 diğer başvuru, § 69, 18 Haziran 2019). Anayasa Mahkemesi, kararında kapsamlı gerekçelerle birlikte bir açıklama sunmuştur. Anayasa Mahkemesi'nin gerekçelerinin başvuranın kişisel durumunun özellikle dikkate alındığını göstermemesine rağmen, bu durum söz konusu kısıtlama tedbirinin benimsenmesine ilişkin arka planın ışığında kabul

edilebilir. Bu nedenle, Anayasa Mahkemesi, darbe teşebbüsünün ardından terörle ilgili gerekçelerle tutuklanan kişi sayısında ani ve üstel artışı ve bu artışın yanında mahkumları denetlemekle sorumlu cezaevi personelinin sayısındaki azalmayı dikkate almıştır. Mahkeme, tutukluların sayısındaki önemli artış ve cezaevi gardiyanlarının sayısındaki azalış nedeniyle ortaya çıkan sıra dışı durumun başvuranın ve diğer tutukluların kayıtlı oldukları eğitim programına katılımının düzenlenmesini uygulamada zorlaştırabileceğini kabul etmektedir.

34. Mahkeme'ye göre, Devlet'in bir taraftan yargı yetkisi altındaki kişilerin eğitim ihtiyaçları ve öte yandan söz konusu ihtiyaçları karşılamaya ilişkin sınırlı kapasitesi arasında denge kurması gerektiği ilkesinden makul olarak yola çıkıldığında, başvuranın kişisel koşullarına ilişkin olanlar dahil olmak üzere bu gerekçeler ilgili ve kabul edilebilirdir. Mahkeme, Sözleşme'nin söz konusu eğitim imkânlarının kapsamına ve bu imkânların düzenlenme şekline ilişkin belirli bir yükümlülük içermediğini hatırlatmaktadır (bk. *diğerleri arasında, Georgiou / Yunanistan* (k.k.), no. 45138/98, 13 Ocak 2000).

35. Mahkeme, ayrıca, Anayasa Mahkemesi'nin de işaret ettiği gibi, itiraz edilen kısıtlamanın yüksek eğitim kapsamında değerlendirilmesi gerektiğini belirtmektedir (bk. *Tarantino ve Diğerleri / İtalya*, no. 25851/09 ve diğer 2 başvuru, § 50, AİHM 2013 (alıntılar)). Mahkeme, Devlet'in bu bağlamdaki takdir payının, ilgili kişiler için ve genel olarak toplum için söz konusu eğitimin önemiyle ters orantılı olarak, eğitimin seviyesiyle arttığını hatırlatmaktadır (bk. *Ponomaryovi / Bulgaristan*, no. 5335/05, § 56, AİHM 2011).

36. Son olarak, söz konusu kısıtlama süresinin başvuranın çalışmalarını tamamlayamaması karşısında önemli bir engel oluşturduğu tespit edilmemiştir (bk. *Slivenko ve Diğerleri / Letonya* (k.k.) [BD], no. 48321/99, § 128, AİHM 2002-II (alıntılar)). Başvuran da belirli bir süre içinde üniversite çalışmalarını tamamlamak zorunda olduğunu ileri sürmemiştir.

UZUN/TÜRKİYE KARARI

Mahkeme'nin önündeki bilgilere göre, başvuran, tekrar üniversiteye kaydolabilmiş ve sınavlarına girebilmiştir. Başvuran, açıkça önünde başka herhangi bir engel olmaksızın çalışmalarına devam etmektedir. Ek olarak, başvuran tutukluluğu öncesindeki çalışma durumu veya mesleği hakkında bilgi vermemiştir.

37. Buna göre, Mahkeme, Anayasa Mahkemesi'nin bulgularından ayrılmasını gerektirecek herhangi bir sebep tespit etmemiştir. Mahkeme, itiraz edilen kısıtlamanın keyfi olmadığı ve makul, gerekli ve orantılı olduğu görüşündedir. Dolayısıyla, bu şikâyet açıkça dayanaktan yoksun olup; Sözleşme'nin 35 §§ 3 (a) ve 4 maddesi uyarınca reddedilmesi gerekmektedir.

38. Söz konusu tedbir 1 No'lu Protokol'ün 2. maddesi uyarınca gerekçelendirilebildiğinden, Mahkeme'nin, derogasyonun geçerli olup olmadığını tespit etmesi gerekmemektedir.

Bu gerekçelerle, Mahkeme, oy birliğiyle,

Başvurunun kabul edilemez olduğuna *karar vermiştir*.

İşbu karar, İngilizce dilinde tanzim edilmiş olup, 3 Aralık 2020 tarihinde bildirilmiştir.

Stanley Naismith
Yazı İşleri Müdürü

Jon Fridrik Kjølbro
Başkan